

Till

Utbildningsdepartementet

u.remissvar@regeringskansliet.se

Kopia till u.s.remissvar@regeringskansliet.se

Idéburna Skolors Riksförbunds yttrande gällande Förstärkningsundervisning i skolan - SOU 2024:94

Idéburna skolors riksförbund (ISR) organiserar icke vinstutdelande fristående skolor och arbetar för att stärka möjligheterna för olika idéburna pedagogiska alternativ att bedriva förskola/skola inom det svenska utbildningsväsendet. ISR verkar för att försvara friskolereformens mångfaldssyfte och för en deltagande målstyrning där skolorna själva kan styra över hur verksamheten ska organiseras för att nå de nationella målen. På så vis främjas en reell pedagogisk mångfald, vilket är en förutsättning för en verklig valfrihet för elever och föräldrar.

Med idéburna skolor avses den definition som tagits fram av utredningen Idéburna aktörer i välfärden, SOU 2019:56

Sammanfattning i punktform

- Idéburna Skolors Riksförbund är positiva till försöksverksamhet och anser att det är bra att man vill utreda grundligt vad som är mest gynnsamt för eleverna när det gäller utformningen av förstärkningsundervisningen.
- Vi anser att utökad skolplikt för vissa elever är fel väg att gå. Skolplikten är ett stort ingrepp i människors liv och att ha mer obligatorisk skolgång för utvalda elever tror vi inte leder till en mer likvärdig skola.
- Vi anser vidare att det är viktigt att det är rektor och lärare som ansvarar för att bedöma hur förstärkningsundervisningen ska gå till. Forskningen är tydlig med att "mer av samma" inte är en möjlig väg framåt. Istället handlar det om att hitta kreativa arbetsformer och metoder. Detta är något som alternativa pedagogiker till exempel är bra på.
- Vi anser slutligen att det bör vara fortsatt möjligt att ansöka om timpanelös undervisning. Även om detta är något som utnyttjas av få i dagsläget, så kan det vara ett sätt att med hjälp av kreativa metoder hjälpa elever att nå målen. En timpanelös undervisning betyder inte mindre undervisning, utan är ett sätt att utgå ifrån alternativa metoder och därigenom se till att eleverna blir behöriga att söka gymnasiet.

Kommentarer till utredningen

Forskning visar att enbart mer undervisningstid sällan har stora positiva effekter. Att bara lägga till "mer av samma" inom ramen för ett befintligt skolsystem tycks oftast ha små eller inga positiva effekter. Få av de elever som inte lärt sig det de ska lära sig i den ordinarie undervisningen lyckas lära sig detta genom att få mer undervisning inom samma betingelser de redan har misslyckats.

Undervisningstiden är en nödvändig men inte tillräcklig förutsättning för hur mycket eleverna lär sig i skolan. Det tillkommer ett individuellt behov genom att elever har olika förkunskaper och förutsättningar.

Utredningen lyfter intressant forskning som hade kunnat sammanställas lite tydligare. Bland annat visar man på intressanta resultat av att ha mindre klasser/undervisningsgrupper, vilket i sig verkar vara gynnsamt för elevernas lärande. Detta är inte förvånande och stärker andra undersökningar som visar att små skolor och små klasser ökar tryggheten bland eleverna, vilket i sig leder till bättre resultat (se tex [Sveriges Lärare och Idéburna skolors rapport](#)). Många kommuner går just nu i motsatt riktning och skapar större skolor och större klasser med hänvisning till ekonomisk vinning på grund av stordriftsfördelar.. Utredningen argumenterar i kontrast till detta för att det är samhällsekonomiskt lönsamt att satsa på mindre klasser. I och med en satsning på förstärkningsundervisning vore det bra om man kunde ta fasta på denna insikt och se till att skolorna har möjlighet att finansiera flexibla lösningar, som både kan variera över tid och vara mer permanenta.

Det påpekas i rapporten att undervisningstid är centralt för lärandet, vilket vi håller med om. Men minst lika viktigt är hur undervisningen motiverar till en elevs lärande. I den senaste tidens samlade utredningsvåg som kommit på skolans område finns en tydlig tendens till mer detaljstyrning och mindre frihet för rektorer att utifrån sin kännedom om skolan och dess elever fatta välgrundade beslut kring hur man uppnår kvalitet i undervisningen. Vi ser farhågor med allt för rigorösa strukturer och enkla kontrollfunktioner, vilka mer handlar om hur undervisningen är organiserad än kvalitén på elevers lärande.

Utökad undervisningstid för nyanlända elever och elever med lågutbildade föräldrar

Då det tydligt framgår att elever med utländsk bakgrund och lågutbildade föräldrar har betydligt större risk att inte nå behörighet till ett nationellt program bör dessa grupper särskilt beaktas. Det framgår också av forskning som man refererar till i utredningen att just dessa elever har mest nytta av utökad undervisningstid.

Nyanlända har av förklarliga skäl svårare att klara behörigheten till ett nationellt program. Utredningen visar att rektorer sällan utnyttjar möjligheten att placera dessa elever i en lägre årskurs än deras ålder påvisar. Här behövs en ökad kunskap om undervisningstidens betydelse. Många rektorer resonerar sannolikt utifrån elevernas sociala situation och menar att det är viktigt att skapa relationer till jämnåriga kamrater. Utifrån det perspektivet är det rimligt att satsa på mer frivillig undervisning för dessa elever och möjlighet till mindre undervisningsgrupper. Dessa elever är ofta mycket motiverade och skulle troligen utnyttja möjligheten till mer undervisningstid i relativt hög grad.

Utifrån detta resonemang välkomnar vi förslaget om språkstärkande sommarlovsskola. Idén med lärarstudenter som håller i denna är också bra. Och det är väldigt positivt att man nämner vikten av varierande inslag under lovskolan, som studiebesök och annat som kan motivera eleverna.

För elever med korttidsutbildade föräldrar är situationen delvis annorlunda och det är inte säkert att de skulle utnyttja möjligheten till extra undervisningstid utöver ordinarie skoltid. Det är därför viktigt att de ges möjlighet till varierad undervisning och att den extra studietiden inte blir ”mer av samma”. Här finns mycket att lära av de olika alternativa pedagogikerna som ofta använder estetiska lärprocesser och skapar meningsfulla sammanhang för att skapa motivation till lärande.

Utökad timplan

Utredningen visar att skolan inte utnyttjar möjligheten med timplanen fullt ut och i relation till skolor i Europa finns utrymme att utöka timplanen för alla. Vi anser att det är bra att lägga mer resurser i de yngre åldrarna och ser stora möjligheter till förstärkningsundervisning där. Det gynnar alla och blir förebyggande för att eleverna ska nå målen på sikt. Utredningen pekar också på att små klasser gynnar inläringen och att halvklassundervisning fungerar som förstärkningsundervisning genom att man kan ge varje elev mer uppmärksamhet och tid för stöd. Vi tror att detta är en framgångsrik väg att gå och ser möjligheter till kreativa lösningar i de yngre årskurserna tillsammans med fritids till exempel. På så sätt kan skoldagen bli mer varierad för eleverna, samtidigt som de ges möjlighet till mer individuellt stöd i undervisningen.

För de äldre eleverna är möjligheten till undervisning i mindre grupp viktig. Vi tror att det är bra att det kan göras flexibelt över tid, så att man kan skapa olika gruppkonstellationer utifrån elevernas behov. Rektorerna bör ha frihet att utforma de lösningar som de finner bäst under läsårets gång och att de ges möjlighet att både erbjuda frivilliga insatser för elever som behöver det utöver den ordinarie skoltiden samt att kunna variera gruppstorlekar inom ramen för timplanen.

Att ta bort möjligheten till en mer flexibel timplan, är mot denna bakgrund, både utifrån individen och gruppen, inte att rekommendera. En flexibel timplan möjliggör på ett mer effektivt sätt att man kan utgå från vad eleven/gruppen behöver. Vi menar att det är problematiskt om de elever som har svårigheter att nå målen ska "straffas" med längre skoldagar. Bättre då om man lyckas differentiera undervisningen och att det går att ha en flexibel timplan som kan gynna dessa elever. Att göra den utökade tiden obligatorisk är vi kritiska till.

Lär av de alternativa pedagogikerna

Vi vill poängtera att den undervisningstid som ska tillföras ska ges under andra förutsättningar än den ordinarie undervisningen. Här behövs tilltro till pedagoger och skolledare att utforma detta utifrån elevers förkunskaper och förutsättningar. Det finns gott om exempel på skolor som lyckats bra över tid, som använder sig av alternativa metoder för elevernas lärande. Alternativa pedagogiker bör därför ges ett större utrymme, då de har väl fungerande metoder både på individ- och gruppnivå. Att ha en flexibel timplan kan vara ett sätt. Att arbeta åldersblandat, som många skolor med alternativa pedagogiker gör, kan minska behovet för en elev att gå om, genom att det är mer flexibelt vilken årskurs eleven följer i praktiken. Eleverna ges med detta arbetssätt möjlighet att följa de elever som ligger både före och efter sin egen ålder, inom ramen för samma klass. Erfarenheten visar att det gör att de som behöver längre tid på sig får det och ofta kommer i kapp längre fram. Om man ändå kommer fram till att det bästa vore att en elev går om, är det också mindre dramatiskt i en åldersblandad grupp, eftersom eleven behåller merparten av sina klasskamrater.

Finansiering

Förändringar måste få kosta. Det är viktigt att skolorna kompenseras fullt ut för att kunna genomföra både halvklassundervisning i de lägre åldrarna och mindre grupper i de högre årskurserna. Om förstärkningsundervisning som modell genomförs är det viktigt att kompensation till fristående skolor är tydlig.

Utredningen argumenterar för att det är samhällsekonomiskt lönsamt att satsa på mindre klasser. Om vi lyckas få fler elever att bli behöriga för ett nationellt program på gymnasiet, är detta en samhällsekonomisk vinst på lång sikt. Vi anser att det är viktigt att man ser på reformen på det viset, så att det tillförs tillräckligt med medel för skolorna att lyckas genomföra en förändring.

Avslutning

Allt talar för att största insatsen måste ske i de lägre åldrarna. Det finns utrymme för att utöka den obligatoriska undervisningstiden och det är bra att göra det i de lägre åldrarna. Det är också där som minst förändringar på timplanen har gjorts över tid. Vi tror på möjligheten att interagera mer med fritidsverksamheten och därmed göra skoldagen mer varierad och meningsfull ur ett lärandeperspektiv. Barn vill lära sig, frågan är bara hur. Det finns gott om goda exempel på skolor som lyckas väl, som arbetar med utomhuspedagogik, ämnesöverskridande projekt, timplanelöst osv.

I utredningen finns intressanta beskrivningar av tidigare tankar om resurstimmar för lärare. Detta tror vi kan vara en möjlig väg att gå och känner till goda exempel även från dagens skola då man utnyttjar lärarresurser för att förstärka undervisningen i vissa ämnen, även högre upp i åldrarna.

Det vore intressant att följa skolor som arbetar med alternativa metoder för att förstärka lärandet. Vi förstår att det är en utmaning att följa upp försöksverksamhet som har flera olika inriktningar men vill ändå lyfta tanken på att låta skolor med alternativa pedagogiska metoder få utgöra en del av försöksverksamheten. Utredningen föreslår att Skolverket ska sammanställa ett stödmaterial om modeller som visat sig fungera. Kanske en försöksverksamhet med olika sådana samt olika pedagogiska alternativ kan undersökas?

Till sist vill vi tillägga att detta är en i mängden av utredningar som ska förbättra svensk skola och därmed öka elevers behörighet till ett nationellt program. Ett helhetsgrepp vore önskvärt. Denna utrednings förslag på åtgärder, ger åter vid handen att tilliten till lärare och skolledare och tid för huvuduppdraget, är viktigare än en massa utredningar.

För Idéburna Skolors Riksförbund

Håkan Wiclander, Ordförande

Maria Nordheden Gard, styrelseledamot

Birgitta Ljung, styrelseledamot

Marie Rydberg , styrelseledamot

Epost: info@ideburenskola.se

Hemsida: www.ideburenskola.se